

30. évfordulónkra

Aprilis, ki feltűntél a földön, új gyönyörül,
Nézd, zászlós ágaidal versenyt, Zászló repül
Ormokon, tornyokon s amerre látsz körül-
Természet és ember, ég és föld, im ünnepe ül.

Ma történelmünk ezeréves országútján a 30 évvel ezelőtti áprilusra, a magyar nép felszabadulásának nagy napjára emlékezünk. Harminc év, egy nép történetében nem nagy idő, – de 1945 történelmi sorsforduló a magyar nép életében. Új korszak hajnala, új eszmék diadala. 1945 áprilisa új távlatokat nyitott meg. A burzsoá-földes-úri államhatalmat összetörte a felszabadító szovjet hadsereg, és helyén a munkásosztály vezetésével létrejött a munkások-parasztok, dolgozók állama, és ez a tény népünk számára hatalmas lehetőségeket biztosított. Megszülethetett az új Magyarország, amely a társadalom osztályszerkezetében, a gazdasági, politikai és kulturális életben véghezvitt győzkes fordulatával, az emberi haladás élére került népek sorába jutott. Harminc év munkájával pedig bebizonyította, hogy érdemes volt erre a sorsra.

A szocialista forradalom eszméje döntő tényezővé vált, felgyorsította a politikai harcot és élesebben elkülönítette egymástól a haladás, a megalkuvás és a reakció erőit.

Mielőtt eredményeinket méltatnám engedjék meg, hogy néhány gondolatot felvilantsak a múltról, hogy annál jobban értékelhessük a jelent, – az elért eredményeket. A történelmi tények felvillantása emlékeztető is. *Mi idősebbek emlékezzünk és emlékeztessünk!* Emlékeztessünk arra, hogy a magyar nép legjobbjainak harcot kellett megvívnia azért, hogy elérjék a mát, a magasszínvonalú szocialista társadalmat, – amely minden ember számára munkát, kultúrát, békés életet és felemelkedést biztosít.

A múlt Magyarországon ezer éven át szemben állt itt egymással az elnyomó és elnyomott – úr és paraszt –, vagyon és nincstelenség, jog és jogfosztottság. A hazát kisajátító keveseké volt ez ország, és a nép, amely „szertenézett, s nem lelé honját e hazában”, hol kaszával, karddal, máskor viharos ellenállással küzdött sorsának jobbrafordulásáért.

Mélyről indultunk és szomorú örökséget vettünk át. Magyarország a felszabadulás előtt gazdasági és társadalmi téren egyaránt elmaradott volt. Ipari fejlődésünk a két világháború között évente alig volt több, mint 1%. A fejlett országokban az ipari részesedése a nemzeti jövedelemből 60–70%-os volt, ezzel szemben Magyarországon csak 35%-os. A föld óriási többsége a nagybirtokosok kezében volt és mellettük 3 millió nincstelen tengődött.

A társadalmi viszonyok elmaradottságát tükrözte az a tény is, hogy míg a nyugat-európai országok népei évszázadokkal korábban kivívták a maguk polgári forradalmát, addig Magyarországon az elkésett polgári átalakulás sem valósult meg következetesen. Éppen ezért, a felszabadulás után, a szocializmus útjára lépő országnak

olyan feladatokat kellett megoldani, melyeket nemzedékkel előbb a polgári forradalom tűzött zászlajára.

A gazdasági-társadalmi elmaradottság jutott kifejezésre az ország kulturális életében. A harmincas évek Magyarországn több mint hétszáz ezer analfabéta volt. 1938-ban összesen 10 ezren tettek érettségit, ma több mint 60 ezren. Az egyetemeken és főiskolákon évente 2-2,5 ezer hallgató szerzett oklevelet míg ma 12 ezer. A fennálló társadalmi helyzetet jól kifejezte az is, hogy a középiskolai diákok közül minden huszonötödik, a főiskolások közül minden huszonnyolcadik volt csak munkás vagy parasztcsalád gyermeke.

A második világháború a kedvezőtlen gazdasági-társadalmi viszonyokat még tovább mélyítette. A hadműveletek, a visszavonuló fasiszta csapatok, a nemzeti vagyonnak több mint 40%-át semmisítették meg.

A felszabaduláskor romokban hevert az ország ipari berendezéseinek fele, Duna és Tisza hídjaink, óriási veszteséget szenvedett vasúti és közúti járműállományunk, tönkrement vagy súlyosan megrongálódott több mint 120 ezer lakóházunk.

A kibontakozó szocialista társadalomban azonban felébredtek a nemzet szunnyadó erői, és a magyar nép néhány évtized alatt századok elmaradottságát pótolta.

A tervgazdálkodás bevezetése, a munkaversenyek soha nem látott fejlődést eredményeztek. Ezt tükrözi az a néhány termelési adat, amit a tények bemutatására használnak fel.

Széntermelésünk 9 millió tonnáról 30 millióra emelkedett. A kőolajbányászat ötszörösére, a földgáztermelés százszorosra növekedett. Villamosenergia termelésünk 1,6 milliárd kWó-ról 19 milliárdra, a fogyasztás 21-re emelkedett. Ezek a számok önmagukban is kifejezik azt az átalakulást, amit a magyar nép ipari és kulturális vonatkozásban elért. Ezek a számok önmagukban is kifejezik azt az átalakulást, amit a magyar nép ipari és kulturális vonatkozásban elért. Egész sor új iparágat teremtettünk. Megváltozott a magyar ipar szerkezete is. Döntő többségbe került a termelőeszközöket előállító nehézipar, ugyanakkor magas szintre emelkedett a könnyűipar, és az élelmiszeripar.

Hasonló nagy fejlődés bontakozott ki a mezőgazdaságban. A termelőszövetkezetekbe tömörült parasztság, magasszínvonalú nagyüzemi termelést valósított meg, ahol a terméseredmények megkétszereződtek. A nehéz fizikai munkát felváltották a gépek, és ma egyre jobban az ipari jellegű termelési rend bontakozik ki.

Országunk szoros gazdasági kapcsolatot épített ki a Szovjetunióval és más szocialista országokkal. A KGST keretében biztosítottá vált az ipari nyersanyagellátás számos termelési ágban igen gyümölcsöző kooperáció valósult meg. Magyarország jelentős külkereskedelmi partnerré vált a szocialista világpiacon, és a tőkés országokban egyaránt.

Népünk eleget tesz internacionalista kötelezettségének is. Segíti a függetlenné vált és a még elnyomatásban élő népeket, szolidaritást vállal minden haladó mozgalomért, amely a világ népeinek teljes felszabadulását segíti elő.

A nemzetközi életben a Szovjetunió befolyása világméreteken növekedett és mivel az erőviszonyok egyre inkább a szocializmus javára tolódnak el, ebből következik, hogy a nemzetközi kapcsolatokat, ma már nem az imperializmus határozza meg, hanem a két rendszer fejlődésének alakulása.

E gondolatokat fogalmazza meg a párt XI. kongresszusa amikor kimondja,

„hogy az utóbbi években tovább növekedtek a szocializmus, a társadalmi haladás, és a béke erői, s meghatározó módon befolyásolják az emberiség sorsát. A nemzetközi küzdőtéren egyre erőteljesebben tevékenykedik korunk bárom nagy forradalmi

ereje: a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalom."

Ez határozza meg külpolitikánkat is. Hazánk a proletár internacionalizmus és a békés egymás mellett élés elvei alapján folytatja nemzetközi tevékenységét, és egyik legfontosabb feladatának tartja védeni és szilárdítani a társadalmi haladás, a nemzeti függetlenség, a béke pozícióit szerte a világon.

A XI. kongresszus azt is megállapítja,

„bogy a jövő eredményeinek legfőbb biztosítéka, a szocialista országok a marxizmus-leninizmus elvein alapuló összeforrottsága, összehangolt nemzetközi fellépése."

Csak ezek az elvek vezethetik aktív és rugalmas külpolitikánkat, harcunkat a béke megszilárdításáért, a társadalmi haladásért.

Belső viszonyainkat figyelembe véve a kongresszus szocialista fejlődésünk döntő fontosságú biztosítékának tekinti a termelőeszközök társadalmi tulajdona erősödését, fejlődését. Éppen ezért a következő években az állami és szövetkezeti tulajdon szerepének növelésére kell törekedni. A soron következő feladatok végrehajtásának viszont feltétele, hogy a munkásosztály vezető szerepe a társadalmi élet egész területén érvényesüljön. Ehhez pedig a politikai felvértezettséget, a közéleti aktivitást céltudatos eszmei neveléssel, általános és szakmai ismeretek bővítésével kell növelni.

A gazdasági építőmunkánk eredményeit vizsgálva a kongresszus megállapítja, hogy népgazdaságunk a negyedik ötéves tervben meghatározott feladatok végrehajtásával kedvezően fejlődött, és közelebb jutottunk ahhoz a célkitűzéshez, hogy gazdaságilag fejlett országgá váljunk.

Különösen jó eredményeket értünk el a vegyipar, a villamosenergia és gépipar területén. A mezőgazdaságban elterjedt korszerű technika és az iparszerű termelés, különösen a búza- és kukoricatermesztésben, valamint az állattenyésztés egyes ágazataiban nyújtott nagyszerű teljesítményt. Így a szocialista mezőgazdaság – az egész népgazdaság koncentrált erőfeszítésével – magas színvonalon elégitette ki az ország és a lakosság szükségletét.

A kongresszus gazdaságpolitikánk feladatává teszi, hogy az ötödik ötéves terv időszakában a távlati célokkal összhangban a népgazdasági igényeknek megfelelően tervszerűen és arányosan fejlesszük gazdálkodásunkat.

„Az eddigieknél nagyobb erőfeszítéseket kell tennünk, hogy hazánkban is gyorsabb ütemben bontakozzék ki a tudományos-technikai forradalom és párosuljon a szocialista társadalom előnyeivel."

Tegyük lehetővé a népgazdaság belső tartalékainak feltárását és jobb kihasználását, a munka termelékenységének további növelését.

Szocialista előrehaladásunk, gazdasági építőmunkánk eredményeként rendszeresen emelkedik dolgozó népünk életszínvonala. A jövőben viszont azokat a tényezőket helyezzük előtérbe, amelyek egyidejűleg szolgálják az anyagi jólétet és a gazdasági hatékonyságot. A szabadidő értelmes, kulturált eltöltése eddig is társadalmi ügy volt, de a következő években még nagyobb szerepet fog betölteni a személyiség formálásában és az egészség megőrzésében egyaránt.

A kongresszusi határozat megállapítja, hogy

„a szocialista építésben elért sikerek, a hatékonyabb, színvonalasabb ideológiai munka nyomán szélesebb körben tudatosodtak eszméink, a szocialista erkölcs és életmód normái, mélyült a társadalmi felelősségérzet."

A szocialista építés előrehaladásával azonban újabb jelentős feladatok várnak ránk és ebben kimagasló szerepet kell vállalnia a pedagógusnak.

„Az elméleti munkában, a szocializmus propagandájában erősíteni kell az étellel, a szocialista építőmunkával való kapcsolatot."

Idejében kell feltárni és elemezni a fejlődés új tendenciáit, és alkotó választ adni társadalmunk fejlődésének sajátos kérdéseire. Körvonalazzuk szocialista távlatunkat és mutassuk be a szocialista életmód fölényét a kapitalista életformával szemben. Hassunk oda, hogy népünk gondolkodásában és magatartásában a szocialista vonások váljanak általánossá. Törekedjünk arra, hogy társadalmi méretekben valósuljon meg; a szocialista módon dolgozni, élni és művelődni követelmény.

Tegyük meg mindent annak érdekében, hogy tovább erősítsük a szocialista hazafiságot, a proletár internacionalizmust, és azt a meggyőződést, hogy eredményeink forrása, nemzeti felemelkedésünk záloga szocialista társadalmi rendünk, a magyar dolgozó nép teremtő munkája és összefogása a Szovjetunióval, a szocializmus útjára lépett népekkel, a világ haladó erőivel. Legyen a mi hazafiságunk a népért, a szocializmusért cselekvő hazafiság.

A pedagógusok tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy minél aktívabb, közösségi életet élő, a szocialista világnézet és erkölcs befogadására fogékony személyeket neveljenek. Éppen ezért minden szinten javítani kell a világnézeti oktatás és nevelés tartalmát és formáját. Elsőrendű feladat az általános iskolák fejlesztése, az oktatás- és nevelés tartalmának, módszereinek korszerűsítése, az iskolák közötti színvonalbeli különbségek csökkentése.

A népnevelésben fordítsunk különös gondot a munkásosztály tudatának gazdagítására, kultúrálódására. Hassunk oda, hogy minél többen folyamatosan művelődjenek, vegyenek részt az általános és szakmai továbbképzésben, az önképzésben. Fokozzuk az érdeklődést a korszerű társadalmi, a természettudományos és műszaki ismeretek iránt. Törekedjünk arra, hogy minél többen váljanak olvasókká, legyen szorosabb a kultúra, a művészetek és a dolgozó tömegek kapcsolata.

A XI. kongresszus programnyilatkozatából csak néhány képet, feladatot villantottam fel, de úgy érzem, hogy akkor, midőn 30 év előtti nagyszerű ünnepre emlékezünk, máris tág teret találunk, hogy a jövő számára milyen feladatok megoldására kell összpontosítani erőinket.

Felszabadulásunk emlékét sokféle módon méltathatjuk, idézhetjük. Számunkra a politikai, gazdasági eredményekkel karöltve különösen fontos, hogy néhány gondolatban a nevelésügyi forradalom szellemét és légkörét is felidézzük. Április 4-el az új pedagógiai elvek megvalósítása is megkezdődhetett. A magyar pedagógiai gondolkodás először találta magát szembe azzal a történelmi lehetőséggel és társadalmi paranccsal, hogy „*új embert új módon*” kell nevelni.

Éppen a történelmi lehetőségek megragadása és kiaknázása során, az alkotó útkezesések és heves viták, az új vívmányok gyakorlati szembesítése révén születhetett meg nálunk is a marxista pedagógia.

Midőn pedagógusok emlékeznek a felszabadulás nagy történelmi tényéről, tisztelettel kell adóznunk azok előtt, akik 1945 után elsőként fogtak hozzá az új pedagógia elméletének és gyakorlatának megvalósításához.

Tisztelettel emlékezünk meg azokról a pedagógusokról, akik 30 évvel ezelőtt világosan látták nagyszerű jövőnk kibontakozását és pártunk tagjaiként kezdtek az alkotó munkához.

E gondolatok vezetnek ismét át a mához és felvetik a kérdést mit vár a társadalom a ma pedagógusától? Újra és újra megújuló hivatástudattal, a nevelés hatékonyságába vetett hittel végezze oktató-nevelő munkáját.

A tanár tekintse az iskolát a nevelés és oktatás műhelyének, ahol a fiatal a szocializmus eszméinek megismertetésére, célkitűzéseinek megvalósítására neveli.

Higgyen abban, hogy egy magasabbrendű társadalom kialakításáért tevékenykedik és munkájával a magyar feladatok mellett, a szocializmus eszméinek nemzet-

közi sikerét is elősegíti és ezzel hozzájárul a világméreteken kibontakozó szocialista forradalom végső győzelméhez.

Törekedjék a szebbre, a jobbra, a nemesebbre, lelkesedéssel hassa át az alkotás, a tenni akarás vágya. Legyen a pedagógus élesztő hatóerő, a maradisággal, a zártsággal, az élehetetlenséggel szemben. Szeresse a magyar földet, a magyar hazát és ehhez való ragaszkodás vezérelje munkáját.

Legyen tudatában annak, hogy Magyarország felszabadulása, a magyarság értékeinek kivirágzási lehetőségét is jelenti.

Éljen felszabadítónk a nagy Szovjetunió, éljen népeink megbonthatatlan barátsága.

Dr. Moholi Károly

DR. KERÉKGYÁRTÓ IMRE

Budapest

Ünnepek a nevelés folyamatában

„Hát aztán. Tudja, szaktárs, nem várhatunk mi arra, hogy csupa kitűnő, pompás emberünk legyen... azt mondta Lenin, hogy persze, jobb lenne szocialista emberekkel építeni a szocializmust. De hát mer ilyenek még nemigen vannak, csak olyannal tudunk dolgozni, akik vannak.”

Sarkadi Imre: Gál János útja

EMLEKEZÉS és megemlékezés azonos töről fakadó szavaink, csak egy szerény igékötő tesz különbséget köztük. Lehet, hogy éppen ez az oka, hogy gyakran össze is tévesztik a kettőt, és egy szürke megemlékezéssel tudják le feladatukat az emberek, amikor pedig *emlékezniük kellene* valakire vagy valamire. A megemlékezés egy pillanatnyi megállás, néha megtorpanás csupán. Kiegyenlítése adósságainknak. Az *emlékezés önvizsgálat*. Számbavétele mindannak, amit megvalósítottunk abból, amit célul tűztünk magunk elé. Mérleg készítése: hívek maradtunk-e ahhoz, amire az, amire emlékezünk, kötelezne minket.

Érthető, hogy az emberek szívesebben élnek a megemlékezés könnyebb eszközével. Évente egyszer, a halottak napján kimennek a temetőbe, hogy feldíszítsék azoknak sírjait, akikkel életükben esetleg nem sokat törődtek, akikről év közben többnyire megfigyelkednek. A virágok tulajdonképpen nem is a halottaknak szólnak, hanem a szomszédos sírok élő látogatóinak. Névnapiukon meleg szeretetükről biztosítják azokat, akiket a többi napon halálra székálnak. Madarak és fák napját rendeznek a természet köszöntésére, de a többi napon légpuskával ritkítják az énekes madarakat, kettétördelik a facsemetéket. Évfordulókon fényes ünnepségeket tartanak, hogy azután elmondhassák Sarkadi A gyáva c. regényének hősnőjével: „s ha az ember utána-gondol, hát kiderül, hogy egyik nap úgyis éppen olyan, mint a másik”. Mindez nem jelenti, hogy a megemlékezéseknek ne lenne jelentős szerepük. Csak arra figyelmeztet, képtelenség vele az emlékezés kötelezettségét helyettesíteni pl. a szocializmus építésének harmincadik évfordulóján.

Vannak, periodikusan ismétlődnek a nevelésben, az iskola munkájában is ünnepek és megemlékezések. Szerepüket több oldalról lehet megközelítenünk. A *neveléstudomány* azt vizsgálja, milyen szerepet töltenek be a nevelésben, a *didaktikát* megtervezésének, megszervezésének módszerei érdeklik, a *pályalélektan* figyelmét a peda-